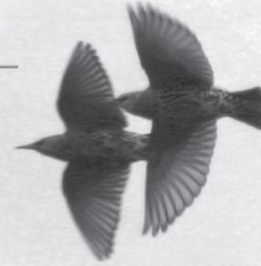

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

عنوان و نام پدیدآور: پرداخت خمس؛ چرا و چگونه؟ /
گردآورنده معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی [آستان قدس رضوی].

مشخصات نشر: مشهد: انتشارات قدس رضوی، ۱۳۹۱.

فروست: رهنما.

شابک: 978-600-6543-67-3

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

یادداشت: کتابنامه.

موضوع: خمس

شناسه افزوده: آستان قدس رضوی، معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی

شناسه افزوده: موسسه انتشاراتی قدس رضوی

رده بندی کنگره: BP/۱۸۸BP/۱۳۹۱۶/۴پ

رده بندی دیویی: ۲۵۶/۳۹۷

شماره کتابشناسی ملی: ۲۸۶۶۹۱۱

۴۶ → پرداخت خمس؛ چرا و چگونه؟ به‌ضمیمه پرسش و پاسخ‌های کاربردی و رایج

نویسنده: سیدمجتبی حسینی

آستان قدس رضوی

چاپ هشتم: پاییز ۱۳۹۱ (ویرایش جدید)

معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی

نشانی: حرم مطهر امام‌رضا(ع)، اداره پاسخ‌گویی به سؤالات دینی

تلفن: ۰۵۱۱-۳۲۰۲۰ دورنگار: ۰۵۱۱-۲۲۴۰۶۰۲ Rahnama@Aqrazavi.org

به‌کوشش محمدحسین پورامینی

ویراستار: حسین حبیبی

طراح جلد: علی بیات

طراح لوگوی رهنما: مسعود نجابتی

پرسیدن برای یافتن راه، خود، ارزش است...
و هر فرهنگی که به پرسشگری بها دهد
و زیباترین، دقیق‌ترین و ساده‌ترین پاسخ‌ها را پیش‌رو بگذارد،
گسترش و دوام خود را تضمین کرده است.
مهم، انتخاب بهترین راه است...
و **ره‌نما** گامی است در این مسیر.
همگام ما باشید و با طرح دیدگاه‌های رنگارنگتان، یاری‌مان کنید.

پرداخت خمس؛ چرا و چگونه؟ به‌ضمیمه پرسش و پاسخ‌های کاربردی و رایج

۱. خمس چه جایگاهی در میان احکام اسلام دارد؟ فلسفه آن چیست و چرا باید آن را پرداخت؟
۲. مصادیق و نیز مصارف خمس کدام‌اند؟ تعریف مئونه چیست؟ مبدأ سال خمسی را چگونه باید مشخص کرد؟
۳. پاسخ مراجع بزرگوار را به پرسش‌های رایج درباب چندوچون پرداخت خمس، به‌صورت منظم و موضوع‌بندی‌شده، بیان کنید.

۱. اهمیت خمس

خمس یکی از فرایض اسلامی و میوه‌ای از درخت ایمان است که به وسیله اجتناب از مال‌اندوزی و تطهیر نفس خود از مظاهر فریبنده دنیا و تزکیه آن از آزمندی و حرص، به دست می‌آید. قرآن مجید در بیان اهمیت خمس، ایمان را با آن پیوند داده است: ﴿وَاعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَ لِلرَّسُولِ وَ لِذِي الْقُرْبَى وَ الْيَتَامَى وَ الْمَسَاكِينِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ إِنْ كُنْتُمْ آمَنْتُمْ بِاللَّهِ وَ مَا أَنْزَلْنَا عَلَى عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ يَوْمَ التَّقَى الْجَمْعَانِ وَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (= و بدانید یک پنجمِ غنیمت‌هایی که گرفته‌اید، برای خدا و رسول و از آن خویشاوندان [او] و یتیمان و بینوایان و در راه‌ماندگان است. اگر به خدا و قرآنی ایمان آورده‌اید که بر بنده خود (حضرت محمد) در روز جدایی [حق از باطل] نازل کردیم؛ همان روزی که آن دو گروه، با هم روبه‌رو شدند؛ و خدا بر هر چیزی

تواناست.)^۱ این آیه به «آیه خمس» معروف است.

خداوند متعال خمس را به پیامبر اسلام ﷺ و ذریه گرامی او ﷺ، به منظور اِکرام و احترام آنان اختصاص داده است. امام محمد باقر علیه السلام فرموده‌اند: «برای هیچ کس جایز نیست با مالی خرید کند که خمس به آن تعلق گرفته است؛ مگر اینکه حق ما را به ما برساند.»^۲

نیز، عمران بن موسی می‌گوید که آیه خمس را بر حضرت خواندم. پس، فرمودند: «هر آنچه از آن خداست به پیامبر می‌رسد و هر آنچه از آن پیامبر شود، به ما (اهل بیت) خواهد رسید.» سپس، فرمودند: «خداوند ارزاق مؤمنان را در پنج قسمت به آنان ارزانی داشته است تا یکی را در راه خدا انفاق کنند و چهار قسمت را به حلال بخورند... این دستورها، سخت و دشوار

۱. انفال/۲۱.

۲. «لا یحلّ لاحد ان یشتری من الخمس شیئاً حتی یصل الینا حقنا»، وسائل الشیعه، ج ۶، باب ۱، ح ۴.

است و کسانی به آن عمل می‌کنند و سختی‌ها را تحمل می‌دارند که خداوند، آنان را در راه ایمان، امتحان کرده است.»^۱

۱. «ما كان لله فهو لرسوله و ما كان لرسوله فهو لنا ثم كان و الله لقد يسر الله على المؤمنين ارزاقهم بخمسة دراهم قبلوا لربهم واحداً و اكلوا اربعة احلاء ثم قال هذا من حديثنا صعب مستصعب لا يعمل به و لا يصبر على الا ممتحن قلبه للايمان»، همان، ابواب «ما يجب فيه الخمس»، باب ۱، ح ۶.

٢. مصادیقِ وجوبِ خمس

در اسلام، یکی از واجبات مهم مالی، خمس است که از فروع دین و جزء عبادات شمرده می‌شود؛ از این رو، باید با قصد قربت انجام گیرد. تمام مذاهب اسلامی، چه شیعه و چه سنی، در اصلِ وجوب خمس اتفاق نظر دارند و تنها اختلاف میان آنان، مصادیق و نیز مصارف آن است: بیشتر اهل سنت بر این باورند که تنها به غنایم جنگی و گنج، خمس تعلق می‌گیرد؛^۱ اما فقیهان شیعی معتقدند که خمس در هفت چیز واجب است: ۱. غنایم جنگی؛ ۲. غواصی (اشیایی که با فرورفتن در آب دریاها، به دست می‌آید)؛ ۳. گنج؛ ۴. معدن؛ ۵. سود تجارت؛ ۶. مال حلال مخلوط به حرام؛ ۷. زمینی که کافر ذمی از مسلمان بخرد. در پنج قسم اول، فقهای شیعه اتفاق نظر دارند و دو قسم اخیر، نظر مشهور آنان می‌باشد.

آنچه امروزه موضوع بحث و پژوهش است، خمسِ سود و درآمدِ کسب می‌باشد. آیه ﴿وَ

۱. ر.ک: محمد جواد مغنیه، الفقه علی المذاهب الخمسه، ص ۱۸۶؛ سید ابوالقاسم خویی، مستند العروة الوثقی، کتاب الخمس، ص ۱۹۷.

اعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَ لِلرَّسُولِ وَ...^۱ به نظر فقیهان شیعی، نه تنها بر وجوب خمسِ غنایم جنگی دلالت می‌کند، بلکه شامل هرگونه درآمدِ کسب نیز می‌باشد. واژه «غنیمت» از نظر لغت، معنای گسترده‌ای دارد و به هرگونه درآمد و فایده‌ای اطلاق می‌شود که به انسان می‌رسد.^۲ غنیمت جنگی و سود تجارت، هر دو را غنیمت می‌شمرند و مشمول آیه می‌دانند. البته، هر چند شأن نزول آیه دربارهٔ غنایم جنگی است، ولی این سخن، معروف است که شأن نزول، هیچ‌گاه، مَخَصَّص نیست و نمی‌تواند آیه را به خود محدود کند. در تقریرات درس حضرت آیت‌الله بروجردی، چنین آمده است:

«درست است که [این] آیه دربارهٔ خاص نازل شده است؛ ولی، هیچ‌گاه مورد مَخَصَّص نیست و دانشمندان اهل سنت هم که خمس را در غیر غنایمِ جنگی انکار کرده‌اند، در این آیه،

۱. متن کامل آیه را، با ترجمه، در پرسش ۱ ذکر کردیم.

۲. ر.ک: مجمع البحرین، لسان العرب، تاج العروس، ماده «غنم».

شان نزول را تخصیص دهنده و محدود کننده ندانسته‌اند و در حالی که آیه در غزوة بدر نازل شده است، آن را شامل تمامی جنگ‌ها شمرده‌اند. اگر قرار بود مورد خاص، در آیه، مخصّص باشد، باید آن را محدود به جنگ بدر بدانند.^۱

گذشته از همه این‌ها، در روایت معتبری، معروف به صحیحہ علی بن مهزیار، امام جواد علیه السلام غنیمت را در این آیه، به معنای گسترده‌ای در نظر گرفته و آن را به درآمد کسب، تفسیر کرده‌اند. در بخشی از آن آمده است: «فامّا الغنائم و الفوائد فهی واجبه علیهم فی کلّ عام، قال الله تعالی: و اعلموا انما غنمتم من شیء فانّ لله خمسہ...»^۲ در این حدیث، امام واژه «الفوائد» را در کنار «الغنائم» جای داده و هر دو را مصداق آیه قلمداد کرده است و تردیدی نیست که منظور از فواید، هرگونه سود و درآمدی است که به انسان می‌رسد. بنابراین، از مجموع مسائل و

۱. زبدة المقال، ص ۵.

۲. وسائل الشیعه، ج ۶، باب ۸، ابواب «ما یجب فیہ الخمس»، ح ۵.

قرائنِ یادشده، به دست می‌آید که قرآن، به صراحت، از خمسِ درآمد، یاد و بر وجوب آن، دلالت کرده است؛ به ویژه آنکه حضرت جواد علیه السلام نیز از آن، معنای وسیعی را دریافته و برای پیروانشان تبیین و تفسیر کرده‌اند.

چنانچه کسی در تمام آنچه بیان کردیم، اشکال کند و آیه را در خمسِ غنایمِ جنگی منحصر بداند، در پاسخ خواهیم گفت: به جز قرآن، روایات متعددی از ائمه علیهم السلام نقل کرده‌اند که به خوبی، بر وجوب خمسِ درآمد، دلالت می‌کند^۱ و تمامی فقیهان شیعی نیز به آن‌ها استناد جسته و در کتاب‌های فقهی خود، آن‌ها را ذکر کرده‌اند.

گفتنی است که اکثر اهل سنت، از سویی خمس در غیر غنایم جنگی را انکار کرده‌اند و از دیگر سوی، دسترسی به صندوق زکات را بر ساداتِ بنی‌هاشم، حرام شمرده‌اند! در حالی که

۱. ر.ک: وسائل الشیعه، ابواب «ما یجبُ فیهِ الخُمس» و ابواب الانفال.

در بین این دسته نیز، همانند سایرین، یتیم و مسکین به چشم می خورد. اکنون این سؤال پیش می آید که فقرای سادات بنی هاشم، از چه بودجه‌ای امرارمعاش کنند؛ با این اعتقاد که جنگ در تمام دوران زندگی و در همه جوامع، نه مطلوب است و نه پابرجا و همیشگی، تا آنان بتوانند از خمس غنایم جنگی ارتزاق کنند.^۱

۱. مستند العروة الوثقی، کتاب الخمس، ص ۳۴۳.

٣. تاريخچه خمس

تردیدى نیست که آیه خمس در عصر رسالت نازل شده است و پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ این فریضه را به اجرا درآورده‌اند و مسلّم این است که حضرت رسول صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خمسِ غنایم جنگی را اخذ می‌کردند؛ اما خمسِ سود تجارت، بنابه ضرورت و مصالحی، تا عصر امامان عَلَيْهِمُ السَّلَامُ به تأخیر افتاد. این ضرورت را شاید بتوان در چند امر خلاصه کرد:

۱-۳ خمس با زکات این تفاوت را دارد که منفعت زکات به عموم مسلمانان برمی‌گردد؛ ولی موضوع خمس به شخص پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و خویشان او اختصاص دارد؛ لذا ایشان مصلحتی بر اجرای آن نمی‌دیدند.^۱

۲-۳ در عصر رسالت، فقر عمومی بر جامعه حاکم بود و مسلمانان به جهت تنگ‌دستی، قدرت پرداختِ خمس را نداشتند. از این‌رو، پیامبر گرامی اسلام صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ از بیان مسئله و

۱. سیدابوالقاسم خویی، مستند العروة الوثقی، کتاب الخمس، ص ۱۹۶.

جمع آوریِ خمسِ درآمد، صرف نظر کردند.

۳-۳ رویکرد سیاسی مهم‌ترین عاملی بود که نگذاشت ائمه معصومین علیهم‌السلام تا زمان امام باقر علیه‌السلام به بعد، این فریضه الهی را به اجرا درآورند؛ زیرا، جلب و جمع اموال از وظایف سلطان بود و هر کس با آنان رقابت می‌کرد، به عنوان فرد متمرّد از قانون و مخالف حاکمیت و به اتهام جمع آوری سلاح و توطئه علیه رژیم، تحت تعقیب قرار می‌گرفت. پس از برقراری آزادی نسبی در عصر عباسیان، موقعیت اجتماعی ائمه علیهم‌السلام این امکان را داد تا ایشان به طور غیرعلنی، خمس را از مسلمانان دریافت کنند.^۱

۳-۴ پیامبر اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم از یک سو، به جهت ارتباطشان با غیب می‌دانستند که در آینده نه چندان دور، امر خلافت و حکومت از مسیر اصلی خود، منحرف شده و به دست ناهلان

۱. محمدتقی مدرسی، احکام الخمس، ص ۱۶.

و غاصبانِ زورگو می‌افتد و از دیگرسوی، می‌دانستند که خمس «وجه الاماره» است و باید به دست حاکم و سلطان سپرده شود. اگر حضرت رسول ﷺ و جوِبِ خمسِ درآمدِ کسب را بیان و آشکار می‌کردند، این امر فرصتی برای حاکمانِ جوْر پیش می‌آورد تا با دستاویزِ شرعی، اموال مسلمانان را به غارت برند و بر ظلم و ستم خود بیفزایند. این پیش‌بینی و تیزبینی حضرت رسول ﷺ باعث شد که این حکم الهی، در پرده خفا پنهان بماند.^۱

۱. سید محمود هاشمی شاهرودی، کتاب الخمس، ج ۲، ص ۴۵.

۴. فلسفه خمس

آنچه می‌آید، تنها بر اساس فهم ما از کتاب و سنت است و چه بسا وجوب خمس، حکمت و علل بیشتری داشته باشد که از دید ما مخفی مانده است:

۴-۱ تردیدی نیست که اسلام به صورت یک مکتب اخلاقی یا فلسفی یا اعتقادی محض ظهور نکرد؛ بلکه به عنوان آیینی جامع که تمام نیازمندی‌های مادی و معنوی در آن پیش‌بینی شده است، پا به عرصه ظهور گذاشت. از سوی دیگر، این مکتب از همان عصر پیامبر اسلام ﷺ با تأسیس حکومت همراه بود؛ در نتیجه، ایشان برای اداره آن، نیاز به پشتوانه مالی غنی و منظمی داشتند تا بتوانند در سایه تشکیل حکومت اسلامی، از بینوایان، بیماران، بی‌سرپرستان، معلولان و یتیمان جامعه، دست‌گیری کرده و این خلاء اقتصادی را پُر کنند. خداوند متعال با نزول آیات زکات، دست‌یاری و رحمت بی‌پایانش را به کمک نبی اکرم ﷺ فرستاد و با واجب‌ساختن زکات، این نقص و کاستی را برطرف کرد. این فریضه الهی از مالیات‌هایی است که در حقیقت، جزو اموال عمومی جامعه اسلامی است و نیز به

غیربنی‌هاشم (غیرسادات) اختصاص دارد و لذا، مصارف آن عموماً در موارد یادشده است. ولی امام علی^{علیه السلام} در مقام رئیس حکومت نیز با هزینه‌هایی روبه‌روست که باید تأمین شود: او برای پیش‌برد نظام اسلامی و اداره جامعه، به بودجه فراوانی نیاز دارد. فریضه خمس برای تأمین این منظور، بر متمکنان جامعه، واجب شده است.^۱ از این رو، در روایت، از خمس به‌عنوان «وجه الاماره» یاد کرده‌اند.^۲

۲-۴ خداوند متعال برای حفظ کرامت و عزت پیامبر اسلام ^{صلی الله علیه و آله} محل تأمین بودجه فقرای بنی‌هاشم و منسوبان به آن حضرت را، از خمس قرار داد و سهم آنان را قرین سهم خود و رسول فرمود، تا زمینه تحقیر آنان را از بین ببرد؛ چون ممکن است برخی مردم، در پرداخت زکات به فقیران نوعی برتری برای خود و حقارتی نسبت به گیرنده احساس کنند. درحالی‌که

۱. ناصر مکارم‌شیرازی، یک صد و هشتاد پرسش و پاسخ، ص ۴۲۳ تا ۴۲۵ و تعلیقات علی العروة، کتاب الخمس، ص ۳۹۲.
 ۲. ر.ک: وسائل الشیعه، ج ۶، کتاب الخمس، باب ۲، ح ۱۲.

در پرداخت خمس و «وجه الاماره»، قضیه عکس آن است و برتری، برای گیرنده می باشد.^۱

۳-۴ خمس برای تأمین بودجه هر کار خیری است که امام بخواهند انجام دهند و برای

هر موقعیتی که ایشان صلاح بدانند، مصرف کنند.^۲

۴-۴ خمس وسیله‌ای برای رشد و کمال انسان محسوب می شود: همچنان که هر فرد

با انجام دادن هر وظیفه‌ای، مرحله‌ای از کمال را می پیماید، با ادای خمس به قصد قربت و

بریدن از دنیا نیز وظیفه‌اش را انجام داده و خود را از گناهان پاک کرده است و به سوی

کمال، ترقی می کند.^۳

۱. ر.ک: وسائل الشیعه، ج ۶، ابواب قسمه الخمس، باب ۱، ح ۸ و ۴.

۲. «فما كان لله فهو لرسوله يضعه، حيث شاء.» (= آنچه خاص خداست، برای پیامبر اسلام است؛ هر جا صلاح بداند قرار می دهد.)،

همان، ابواب الانفال، باب ۱، ح ۱۲.

۳. در مکاتبه امام رضا (ع) به یکی از یارانش آمده است: «ان اخراجه (خمس) مفتاح رزقکم و تمحیص ذنوبکم.» (= پرداخت

خمس کلید جلب روزی و وسیله آمرزش گناهان است.)، همان، ابواب الانفال، باب ۳، ح ۲.

۴-۵ تحقق احیای دین خدا و برقراری حکومت اسلامی که هدف اصلی این مکتب است،^۱ نیاز به بودجه مستقل و جدای از بودجه زکات دارد. خمس ثروت بسیار عظیمی برای تأمین هزینه‌های یک انقلاب، برای رسیدن به حکومت عدل الهی، فراهم می‌آورد. قدرت موجودیت دینی تشیع و زنده ماندن این مکتب در عصر حضور و غیبت، بر اساس خمس استوار بوده است و این منبع مالی، به اهل بیت علیهم‌السلام و علما که وارثان آنان هستند، این توانایی را داد تا با وجود فشار و اختناق دستگاه ظلم، در راه خداوند سبحان ایستادگی کنند.

۱. در همان مکاتبه، آمده است: «إِنَّ الْخَمْسَ عَوْنًا عَلَى دِينِنَا.» (= خمس کمک ما در برقراری دین خداست.)، همان، ابواب الانفال، باب ۳، ح ۲.

٥. مَثُونَه

«مئونه» مخارجی را گویند که در زندگی، هزینه می‌شود و شامل امور زیر است:^۱

۱-۵ هزینه‌های زندگی شخصی: خوراک، پوشاک، خانه مسکونی، وسایل زندگی، وسیله نقلیه، لوازم تحصیلی، رایانه خانگی، هزینه ازدواج و...؛

۲-۵ هدایا و بخشش‌ها: خیرات، صدقات، جوایز و...؛

۳-۵ مخارج سفر حج واجب و مستحب، سفر، زیارت، گردش و تفریح؛

۴-۵ حقوقی که بر عهده شخص است: دیه، غرامت و کفاره.

هزینه‌های زائد بر نیاز و شأن افراد، جزء مئونه محسوب نمی‌شود؛ بنابراین، اگر فردی بیشتر از این مقوله صرف کند، به گونه‌ای که عرفاً آن را اسراف بشمرند، باید سر سال، خمس آن‌ها را بپردازد.

۱. العروة الوثقی، ج ۲، کتاب الخمس، م ۶۱.

٦. سال خمسی

هرگاه انسان از راه زراعت، صنعت، تجارت یا از طریق کارگری و کارمندی در مؤسسات گوناگون، درآمدی به دست آورد، خمس (یک پنجم) آن به امام علیه السلام و سادات اختصاص می یابد و باید آن را در عصر غیبت، به فقیه جامع شرایط بدهد. البته به او فرصت داده اند تا یک سال صبر کند و چنانچه در این مدت، آن درآمد را در نیازهای خود و خانواده استفاده نکند و تمام یا مقداری از آن، تا پایان سال زیاد بیاید، باید خمس آن مقدار باقی مانده را بپردازد. این امر در حقیقت، نوعی ارفاق و آسان گیری در زندگی مؤمنان به شمار می رود. این فرصت یکساله را «سال خمس» یا «سال مالی» گویند.^۱

۱. العروة الوثقی، ج ۲، م ۷۲.

۷. پرسش و پاسخ‌های کاربردی و رایج

۱-۷ خمس درآمد زن: آیا به درآمدِ زنی که برای خود کسبی دارد، ولی مخارج او را

شوهر می‌دهد، خمس تعلق می‌گیرد؟

همه مراجع: آری، باید خمس آن را بدهد؛ ولی اگر مقداری از آن را در نیازهای زندگی

خرج کرده باشد، تنها باید خمس باقی‌مانده را بدهد.^۱

۲-۷ خمس سپرده‌گذاری: آیا به پولی که در بانک، سپرده‌گذاری کرده‌ایم و از درآمد

(سود) آن، ارتزاق می‌کنیم، خمس تعلق می‌گیرد؟

امام، خامنه‌ای، فاضل، سیستانی، مکارم: اگر پول سپرده‌گذاری از درآمد کسب باشد،

خمس دارد. [اما در صورتی که] با پرداخت خمس، هرچند به صورت اقساط، نتواند زندگی

۱۲۲. توضیح‌المسائل مراجع، م ۱۷۵۷؛ نوری، توضیح‌المسائل، م ۱۷۵۳؛ العروة الوثقی، ج ۲، م ۸۳؛ خامنه‌ای، اجوبة، س ۹۹۷؛ دفتر: وحید.

۳۳

پرداخت خمس؛ چرا و چگونه؟

خود را اداره کند، خمس ندارد.^۱

نوری، تبریزی، بهجت: اگر از درآمد کسب باشد، آن مقدار از پول سپرده گذاری که اداره زندگی به آن بستگی دارد، خمس ندارد؛ ولی به مقدار بیش از آن، خمس تعلق می گیرد.^۲

صافی، وحید: اگر پول سپرده گذاری از درآمد کسب باشد، خمس دارد و چنانچه شخص نمی تواند با پرداخت خمس آن، امرار معاش کند، می تواند با حاکم شرع (مجتهد جامع الشرایط) دست گردان کند.^۳

۱. العروة الوثقی، ج ۲، م ۵۹؛ مسائل، ج ۱، س ۷۰۸؛ مکارم، استفتائات، ج ۲، س ۵۴۳؛ سیستانی، منهاج الصالحین م ۱۲۱۹، ۱۲۱۳؛ دفتر: خامنه ای.

۲. نوری، استفتائات، ج ۱، س ۲۷۱؛ تبریزی، تعلیقه، م ۳۲؛ تبریزی، استفتائات، س ۹۴۸؛ بهجت، توضیح المسائل، م ۱۴۰۱.

۳. دفتر: صافی، وحید.

۳-۷ خمس سرمایه: کسی که با سختی، سرمایه‌ای تهیه کرده است که اگر خمس آن را بدهد، با بقیه آن نمی‌تواند کاری شروع کند که با آن می‌خواهد امرار معاش کند، آیا باید خمس این سرمایه را بدهد؟

همه، به جز مراجع زیر: چنانچه با پرداخت خمس آن، هر چند به صورت اقساط، نمی‌تواند امرار معاش کند، خمس ندارد.^۱

صافی، وحید: خمس دارد؛ ولی می‌تواند با حاکم شرع (مجتهد جامع شرایط) دست‌گردان کند.^۲

نوری، تبریزی، بهجت: آن مقدار از سرمایه که اداره زندگی به آن بستگی دارد، خمس

۱. امام، استفتائات، ج ۱، س ۳۵؛ مکارم، استفتائات، ج ۲، س ۵۴۳؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۷۶۵؛ سیستانی، منهج الصالحین، ج ۱، م ۱۲۱۹؛ سیستانی، المسائل المنتخبة، م ۵۸۸؛ دفتر: خامنه‌ای.
۲. دفتر: صافی، وحید.

ندارد؛ ولی به مقدار بیش از آن، خمس تعلق می‌گیرد.^۱

۴-۷ خمس هدیه: اگر پدر و مادر یا هر شخص دیگری، چیزی به انسان هدیه کنند، آیا باید خمس آن را داد؟

خامنه‌ای، نوری: هدیه خمس ندارد.^۲

سیستانی، صافی: چنانچه تا سرِ سالِ خمسی زیاد بیاید، خمس دارد.^۳

فاضل، مکارم، بهجت: چنانچه تا سرِ سالِ خمسی زیاد بیاید، بنابر احتیاط واجب، باید

۱. نوری، استفتائات، ج ۱، س ۲۷۱؛ بهجت، توضیح المسائل، م ۱۴۰۱؛ تبریزی، التعلیقه علی منهج الصالحین، کتاب الخمس، م ۳۲.

۲. توضیح المسائل مراجع، م ۱۷۵۳؛ خامنه‌ای، اجوبه، س ۸۵۰؛ نوری، توضیح المسائل، م ۱۷۴۹.

۳. توضیح المسائل مراجع، م ۱۷۵۳.

۳۷

پرداخت خمس؛ چرا و چگونه؟

خمس آن را بدهد.^۱

تبریزی، وحید: چنانچه مقدار آن فراوان و چشمگیر باشد و از مخارج سال زیاد بیاید، باید خمس آن را بدهد.^۲

۵-۷ هدیة غیرمُخَمَّس: کسی که شیعه است، ولی خمس نمی‌دهد، اگر مالی به من هدیه کند که خمسش را نداده است، آیا باید خمس آن را بدهم؟
همه، به جز سیستانی و تبریزی: بر شخص گیرنده واجب است که خمس آن را بدهد.^۳

۱. همان، م ۱۷۵۳.

۲. همان، م ۱۷۵۳؛ وحید، توضیح المسائل، م ۱۷۶۱.

۳. توضیح المسائل مراجع، ج ۲، م ۱۷۶۳؛ بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، م ۱۴۲۲.

سیستانی، تبریزی: خمس آن بر عهدهٔ بخشنده است و بر شخص گیرنده، چیزی واجب نیست.^۱

۶-۷ جایزهٔ مسابقات: آیا به جوایز مسابقات ورزشی و قرآنی و... که یک سال از آنها

گذشته، ولی هیچ استفاده‌ای از آنها نشده است، خمس تعلق می‌گیرد؟

امام، خامنه‌ای، نوری: خمس ندارد.^۲

فاضل، بهجت، مکارم: بنابر احتیاط واجب، باید خمس آن را بدهند.^۳

تبریزی، وحید: اگر مال کم‌ارزشی باشد که نوعاً تا آخر سال مصرف می‌شود، خمس ندارد

۱. توضیح المسائل مراجع، ج ۲، م ۱۷۶۳.

۲. خامنه‌ای، اجوبة، س ۸۵۱؛ نوری، استفتائات، ج ۲، س ۳۵۵؛ دفتر: امام.

۳. فاضل، العروة الوثقی مع تعلیقات، ج ۲، کتاب الخمس، السابع؛ مکارم، استفتائات، ج ۲، س ۵۳۴؛ بهجت، توضیح المسائل، م ۱۳۷۷.

و در غیراین صورت، خمس دارد.^۱

صافی، سیستانی: خمس دارد.^۲

تبصره: جوایز مسابقات، نوعی بخشش محسوب می شود.

۷-۷ خمس عیدی دولت: آیا عیدی و پاداشی که دولت به کارمندان می دهد و به صورت

پول نقد یا سکه طلاست، خمس دارد؟

امام، خامنه‌ای، نوری: خمس ندارد.^۳

صافی، سیستانی، تبریزی، مکارم، وحید: چنانچه تا سر سالِ خمسِ زیاد بیاید، خمس

۱. تبریزی، استفتانات، س ۸۱۹؛ وحید، توضیح المسائل، م ۱۷۶۱.

۲. سیستانی، منهج الصالحین، کتاب الخمس، السابع؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۱، س ۶۳۱.

۳. امام، استفتانات، ج ۱، س ۱۹۱؛ خامنه‌ای، اجوبة، س ۸۶۲؛ دفتر: نوری.

دارد.^۱

بهجت، فاضل: چنانچه تا سرِ سالِ خمسِ زیاد بیاید، بنابر احتیاط واجب، باید خمس آن را بدهد.^۲

تبصره: برخی مراجع، عیدی و پاداش دولت را جزء درآمد قلمداد می‌کنند و عده‌ای، آن را هدیه می‌دانند.

۷-۸ خمس مهریه: آیا مهریه زن خمس دارد؟

همه، به جز بهجت: خیر.^۳

۱. تبریزی، استفتانات، س ۸۲۹؛ سیستانی، منهاج الصالحین، کتاب الخمس، السابع؛ دفتر: مکارم؛ وحید.

۲. دفتر: بهجت، فاضل.

۳. توضیح المسائل مراجع، م ۱۷۵۴؛ نوری، توضیح المسائل، م ۱۷۵۰؛ خامنه‌ای، اجوبة، س ۸۶۱؛ وحید، توضیح المسائل، م ۱۷۶۲.

بهجت: چنانچه از مخارج سال زیاد بیاید، بنابر احتیاط واجب خمس دارد.^۱

۷-۹ خمس ارثیه: اگر قیمت روز چیزی که انسان به ارث برده است، افزایش یابد (افزایش ارزش ارث) و آن را بفروشد، آیا به مقدار افزوده، خمس تعلق می‌گیرد؟
 امام، خامنه‌ای، تبریزی، سیستانی، نوری، بهجت، وحید: خمس ندارد.^۲
 مکارم، صافی: مقدار افزوده جزء درآمد سال فروش شمرده می‌شود و چنانچه تا سر سال زیاد بیاید، باید خمس آن را بدهد.^۳

۱. بهجت، توضیح المسائل، م ۱۳۷۸.

۲. امام، استفتانات، ج ۱، س ۸۷؛ تبریزی، استفتانات، س ۹۶۷؛ خامنه‌ای، اجوبة س ۸۵۸؛ نوری، استفتانات، ج ۲، س ۳۶۰؛ وحید، توضیح المسائل، م ۱۷۷۸؛ بهجت، وسیلة النجاة، م ۱۳۸۰.

۳. صافی، جامع الاحکام، ج ۱، س ۶۸۴؛ مکارم، توضیح المسائل، م ۱۴۹۲.

فاضل: مقدار افزوده، جزء درآمدِ سالِ فروشِ شمرده می‌شود و چنانچه تا سرِ سالِ زیاد بیاید، بنابر احتیاط، باید خمس آن را بدهد.^۱

۷-۱۰ خمس پس انداز: آیا پولی که به قصد قرعه کشی، در حساب بانک می‌گذارند، خمس دارد؟

همه: چنانچه از درآمدِ کسب تهیه شده باشد و یک سال از آن گذشته باشد، خمس دارد.^۲
تبصره: بر اساس نظرِ کسانی که معتقدند به هدیه خمس تعلق می‌گیرد، چنانچه مبلغِ پس انداز شده از راه هدیه به دست آمده باشد، باید سرِ سال، خمس آن را پرداخت.

۷-۱۱ پس اندازِ روزِ نیاز: آیا به پولی که برای خرید وسایل ضروریِ زندگی ذخیره

۱. فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۸۵۹.

۲. توضیح المسائل مراجع، م ۱۷۵۲؛ نوری، توضیح المسائل، م ۱۷۴۸؛ وحید، توضیح المسائل، م ۱۷۶۰؛ خامنه‌ای، اجوبه، س ۹۵۴.

می‌شود، خمس تعلق می‌گیرد؟

امام، تبریزی، سیستانی، مکارم، وحید: چنانچه یک سال از آن بگذرد، خمس دارد.^۱
صافی: اگر هم‌اکنون به آن وسیله نیاز دارد و تهیه آن بدون پس‌انداز در مدت چند سال ممکن نیست، خمس ندارد.^۲

خامنه‌ای: اگر آن پول برای تهیه وسایل موردنیاز در آینده نزدیک، مثلاً تا سه ماه پس از سال خمسی، پس‌انداز شده باشد و با پرداخت خمس آن، نتوان آن‌ها را تهیه کرد، خمس ندارد.^۳
نوری: چنانچه بدون پس‌انداز کردن، نمی‌توانند وسایل موردنیاز خود را در آینده تهیه

۱. امام، استفتائات، ج ۱، س ۲۴؛ تبریزی، استفتائات، س ۸۵۶؛ سیستانی، sistani.org، خمس، ش ۸؛ مکارم، استفتائات، ج ۲، س ۵۱۶؛ دفتر: وحید.

۲. صافی، جامع‌الاحکام، ج ۱، س ۷۳۸.

۳. خامنه‌ای، اجوبه، س ۹۸۸.

کنند، خمس ندارد.^۱

فاضل، بهجت: اگر بدون پس انداز کردن، نمی توانند وسایل مورد نیاز خود را در آینده تهیه کنند، چنانچه پس اندازشان کوتاه مدت، مثلاً تا سه سال باشد، خمس ندارد.^۲

تبصره: چنانچه در آینده، با پس انداز خود لوازم مورد نیاز خویش را تهیه نکند، باید خمس آن را بدهد.

۷-۱۲ خمس پس انداز مسکن: آیا به پولی که برای گرفتن وام مسکن، در بانک گذاشته می شود و چندین سال از آن می گذرد، خمس تعلق می گیرد؟

۱. نوری، استفتائات، ج ۲، س ۳۳۰.

۲. فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۷۴۸؛ بهجت، توضیح المسائل، م ۱۳۹۱.

امام، خامنه‌ای، سیستانی، تبریزی، مکارم، وحید: آری، خمس دارد.^۱

فاضل، بهجت، نوری: اگر برای تهیه‌ی خانه‌ی موردنیاز، راهی جز این ندارد، به پولِ پس‌اندازشده خمس تعلق نمی‌گیرد.^۲

صافی: اگر خانه‌ی مسکونی در حال حاضر، موردنیاز او و در شأنش باشد و راهی جز طریق مذکور ندارد، به آن خمس تعلق نمی‌گیرد.^۳

تبصره: مراجعی که معتقدند پول مزبور خمس ندارد، فرموده‌اند که چنانچه این پول در آینده، صرف خرید منزل نشود، خمس آن را باید داد.

۱. مکارم، استفتائات، ج ۲، س ۵۳۳؛ تبریزی، استفتائات، س ۸۸۹؛ خامنه‌ای، اجوبه، س ۹۰۸؛ سیستانی، sistani.org، خمس، ش ۱۰؛ دفتر: امام، وحید.

۲. فاضل، جامع‌المسائل، ج ۱، س ۶۷۷؛ بهجت، توضیح‌المسائل، م ۱۳۹۱؛ نوری، استفتائات، ج ۲، س ۳۲۸.

۳. صافی، جامع‌الاحکام، ج ۱، س ۷۰۶.

۷-۱۳ اجاره طبقه مسکونی: خانه‌ای دو طبقه تهیه و بیش از یک سال، در هر دو طبقه زندگی کرده‌ایم؛ یعنی به هر دو طبقه آن نیاز داشته‌ایم. اکنون، تصمیم گرفته‌ایم به‌طور موقت، یک طبقه آن را برای اداره زندگی اجاره بدهیم. آیا به این طبقه، سر سال، خمس تعلق می‌گیرد؟

مشهور: به اصل طبقه خانه، خمس تعلق نمی‌گیرد؛ ولی به پول اجاره، چنانچه تا سر سال خمسی زیاد بیاید، خمس تعلق می‌گیرد.^۱

تبصره: باید توجه داشت که در سؤال مذکور، طبقه خانه هنوز از مئونه‌بودن خارج نشده است؛ هر چند به‌طور موقت، از آن استفاده نمی‌کنند. از این رو، به آن، خمس تعلق نمی‌گیرد.

۱. صافی، جامع الاحکام، ج ۱، س ۷۱۵ و ۷۴۰؛ خامنه‌ای، اجوبة سم ۱۸۸ تبریزی، استفتائات، س ۸۲۶ و ۸۸۸؛ مکارم، توضیح المسائل، م ۱۵۰۷؛ نوری، استفتائات، ج ۱، س ۲۶۷؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۷۰۲؛ بهجت، توضیح المسائل، م ۱۳۷۶؛

۷-۱۴ خمس رهن: آیا به پولی که از درآمد کسب تهیه کرده‌اند و به‌عنوان رهن، به صاحب‌خانه می‌پردازند، خمس تعلق می‌گیرد؟

امام، سیستانی: خمس دارد و هر زمان دریافت شد یا دریافت آن ممکن باشد، باید فوراً خمس آن را بپردازد.^۱

مکارم، صافی: پول رهن جزء مئونه است و خمس ندارد؛ ولی اگر آن را بازپس گرفت و نیازی به آن نداشت، بنابر احتیاط، باید خمس آن را بپردازد.^۲

بهجت، تبریزی، فاضل، وحید: چنانچه بدون پول رهن، نیاز مسکن او تأمین نمی‌شود، خمس ندارد و هر زمان آن را بازپس گرفت و نیازی به آن نداشت و از مخارج سال، زیاد

۱. امام، استفتائات، ج ۱، س ۱۱۶؛ فاضل، جامع‌المسائل، ج ۱، س ۶۸۷؛ دفتر: سیستانی.

۲. مکارم، استفتائات، ج ۲، س ۵۲۴ و توضیح‌المسائل، م ۵۰۶؛ صافی، جامع‌الاحکام، ج ۱، س ۷۰۷.

آمد، خمس دارد.^۱

نوری: اگر نتواند خانه را از راه دیگری اجاره کند، به مبلغ مذکور خمس تعلق نمی‌گیرد.^۲
خامنه‌ای: هنگامی که برای این منظور نیاز دارد، پرداخت خمس آن واجب نیست؛ ولی هر زمان آن را بازپس گرفت، باید خمس آن را بدهد؛ مگر آنکه برای اجاره در جای دیگر، به آن نیاز داشته باشد.^۳

تبصره: فرض مسئله جایی است که رهن خانه به صورت معامله شرعی انجام گرفته است و اگر رهن بدون اجاره باشد، معامله ربوی محسوب می‌شود؛ در نتیجه، به اتفاق همه مراجع تقلید، به پول این رهن، خمس تعلق می‌گیرد.

۱. بهجت، توضیح المسائل، م ۱۳۹۶؛ تبریزی، استفتائات ج ۲، س ۷۶۰ و فاضل، جامع المسائل، ج ۱ س ۶۸۷.

۲. نوری، استفتائات، ج ۲، س ۳۴۴.

۳. خامنه‌ای، اجوبة، س ۱۹۷ و ۹۴۵.

۷-۱۵ خمس وسایل زندگی: اگر انسان به چیزی نیاز دارد و آن را از درآمد، تهیه کند و

بعد، نیازش برطرف شود، آیا خمس به آن تعلق می‌گیرد؟

الف: اگر قبل از سال خمس از آن بی‌نیاز شود:

۱. خمس دارد: امام، گلپایگانی، فاضل، نوری، زنجانی.
۲. خمس دارد: (بنابر احتیاط واجب): بهجت، صافی، سیستانی، اراکی.
۳. خمس ندارد: خوئی، تبریزی، وحید، مکارم، رهبری.

ب: بعد از سال خمس:

۱. خمس دارد: زنجانی.
۲. خمس دارد: (بنابر احتیاط واجب): بهجت، اراکی، امام.

۳. خمس ندارد: خوئی، فاضل، تبریزی، وحید، مکارم، صافی، سیستانی.^۱

۷-۱۶ وسایل استفاده نشده: به جهت نیاز، وسایلی خریده‌ام؛ ولی با اینکه بیش از یک سال از خرید آنها می‌گذرد، هیچ استفاده‌ای از آنها نکرده‌ام. آیا به این‌ها، خمس تعلق می‌گیرد؟

اگر از اموالی است که با استفاده کردن از آن، مثل خوراکی‌ها اگر در سر سال خمسی اضافه بیاید باید خمس آنها را بدهد.

و اگر از اموالی است که عین آنها باقی می‌ماند مانند ظروف و البسه و... خمس آنها واجب نیست. (اجماع)^۲

۷-۱۷ خمس جهیزیه: خانواده دختر قادر به خرید یک مرتبه‌ای جهیزیه مورد نیاز خود

۱. العروة الوثقی، کتاب خمس م ۶۷، رساله مراجع م ۱۷۸۱، وحید، توضیح المسائل، م ۱۷۹۸، امام، تحریر الوسیله، م ۱۶.

۲. العروة الوثقی، کتاب خمس، م ۶۷.

نیست؛ اگر از درآمد کسب، به تدریج، وسایلی به این جهت بخرد، آیا مشمول خمس می شود؟
 امام، خامنه‌ای، سیستانی، نوری، فاضل، وحید: چنانچه در بین سال، از درآمد آن سال
 تهیه کرده و از شأنش بیشتر نباشد، و اینکه نتواند به صورت یک جا تهیه کند و تهیه تدریجی
 جهیزیه متعارف آن شهر باشد و عدم تهیه تدریجی هم برای او عیب و منافی با شان باشد
 خمس ندارد.^۱

صافی، بهجت: اگر جهیزیه را در زمانی که دختر در معرض (سن) ازدواج است تهیه کنند،
 خمس ندارد.^۲

مکارم: چنانچه تهیه جهیزیه از پیش، در میان مردم رایج باشد و به صورت هزینه معمولی

۱. توضیح المسائل مراجع، م ۱۷۷۷؛ خامنه‌ای، اجوبة، س ۹۰۵ و ۹۱۷؛ نوری، توضیح المسائل، م ۱۷۷۳؛ وحید، توضیح المسائل، م ۱۷۸۵.
 ۲. صافی، جامع الاحکام، ج ۱، س ۷۴۸؛ بهجت، استفتائات، ج ۳، س ۳۴۹۸.

درآید یا اگر تهیه نکنند، عیب محسوب می‌شود، خمس ندارد.^۱

تبریزی: آنچه در سال ازدواج تهیه کرده‌اند، خمس ندارد و آنچه در سال‌های قبل تهیه کرده‌اند، بنابر احتیاط واجب، باید خمس آن را بدهد. اگر اموالی را قبل از بلوغ دختر به او بخشیده‌اند، پرداخت خمس آن بر دختر واجب نیست.^۲

۷-۱۸ پول جهیزیه: پس از گذشت سال خمسی، آیا به پول کسب که برای تهیه جهیزیه ذخیره کرده‌ایم، به گونه‌ای که قادر به تهیه آن به صورت یک جا نیستیم، خمس تعلق می‌گیرد؟

۱. مکارم، استفتائات، ج ۲، س ۵۴۸؛ توضیح المسائل، مراجع، م ۷۷۷.

۲. تبریزی، توضیح المسائل، م ۱۷۸۶ و استفتائات، س ۸۲۲.

امام، تبریزی، صافی، سیستانی، مکارم، وحید: آری، خمس دارد.^۱
نوری: خمس ندارد.^۲

فاضل: اگر برای تهیه جهیزیه مورد نیاز و در حد شأن را که راهی غیر از این نداشته باشید و در موقع نیاز نتوانید تهیه کنید در این صورت خمس به آن تعلق نمی‌گیرد.^۳
بهجت: چنانچه پس‌انداز، کوتاه‌مدت، مثلاً تا سه سال باشد، خمس ندارد.^۴
خامنه‌ای: اگر برای تهیه جهیزیه در آینده نزدیک، مثلاً تا دو سه ماه پس از سالِ خمسی،

۱. امام، استفتائات، ج ۱، س ۲۵؛ تبریزی، استفتائات، س ۸۳۶ و ۸۹۱؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۱، س ۷۴۸؛ مکارم، استفتائات، ج ۲، س ۵۱۶؛ وحید، توضیح المسائل، م ۱۷۸۳؛ سیستانی، sistani.org، خمس، ش ۸.
۲. نوری، استفتائات، ج ۲، س ۳۸۰.
۳. جامع المسائل، ج ۱، س ۷۴۶.
۴. بهجت، توضیح المسائل، س ۳۹۱.

پس انداز کرده‌اند و با پرداخت خمس آن، نتوانند آن وسایل را تهیه کنند، خمس ندارد.^۱

۷-۱۹ خمس قرض الحسنه: به پولی که از درآمد کسب تهیه کرده و به‌عنوان قرض الحسنه، به دیگری داده‌ایم، آیا خمس تعلق می‌گیرد؟
 همه: چنانچه سر سال خمسی، دریافت آن بدون زحمت ممکن باشد، باید خمس آن را بپردازد و در غیر این صورت، هر زمان دریافت کرد، باید فوراً خمس آن را بدهد.^۲

۱. خامنه‌ای، اجوبة، س ۸۶۰ و ۹۸۷.

۲. امام، استفتائات، ج ۱، س ۹۶؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۸۳۳؛ مکارم، استفتائات، ج ۱، س ۳۱۹؛ بهجت، توضیح المسائل، م ۱۳۷۹؛ سیستانی، منهج الصالحین، ج ۱، م ۱۲۵۱؛ نوری، استفتائات، ج ۲، س ۳۷۲؛ تبریزی، استفتائات، س ۹۴۶؛ خامنه‌ای، اجوبة، س ۸۷۰؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۱، س ۶۲۱؛ دفتر: وحید.

۲۰-۷ خمس سکه: آیا به سکه بهار آزادی، خمس تعلق می‌گیرد؟

همه: اگر از درآمد کسب تهیه شده است و از مخارج سال، زیاد بیاید، خمس دارد.^۱
تبصره ۱: سکه بهار آزادی را جزء مئونه (هزینه معمول زندگی) به حساب نمی‌آورند؛
از این رو، سر سال، به آن خمس تعلق می‌گیرد.
تبصره ۲: بنابر نظر مراجعی که معتقدند هدیه خمس دارد، چنانچه سکه بهار آزادی به
فرد هدیه شود و از مخارج سال، زیاد بیاید، خمس دارد.

۲۱-۷ خمس زیورآلات: آیا به طلا و زیورآلات زنانه که شوهر از درآمد خود برای

همسرش تهیه می‌کند، خمس تعلق می‌گیرد؟

۱. فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۶۴۹؛ العروة الوثقی، ج ۲، م ۱؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۱، س ۶۲۸؛ خامنه‌ای، اجوبة، س ۹۵۲.

همه: اگر به مقدار متعارف و مناسبِ شأنِ او باشد، خمس ندارد.^۱

۷-۲۲ تهیه طلا با درآمد زن: خانمی از حقوق خود طلا و زیورآلاتی خریده است که همیشه خود را با آن زینت می‌کند. شوهرش پولی ندارد که زن بتواند در این زمینه صرف کند. آیا دادنِ خمسِ این‌گونه خریده‌ها، بر زن لازم است؟

همه: اگر به مقدار متعارف و مناسبِ شأنِ او باشد، خمس ندارد.^۲

۷-۲۳ خمس فروش طلا: همسرم برایم طلا و زیورآلاتی تهیه کرده و آن را به من بخشیده است؛ ولی پس از چند سال استفاده، آن را فروخته‌ام. آیا به پول آن، خمس تعلق می‌گیرد؟

۱. العروة الوثقی، ج ۱، م ۶۱؛ خامنه‌ای، اجوبة، س ۹۰۰؛ توضیح المسائل مراجع، م ۱۷۷۵؛ وحید، توضیح المسائل، م ۱۷۸۳.
 ۲. العروة الوثقی، ج ۲، م ۸۳؛ توضیح المسائل مراجع، م ۱۷۵۷؛ خامنه‌ای، اجوبة، س ۹۹۸؛ وحید، توضیح المسائل، م ۱۷۸۳.

، خامنه‌ای، مکارم، تبریزی،: پول فروش آن، در هر حال، خمس ندارد.^۱
امام فاضل،: اگر بعد از سال خمسی از آن بی نیاز شده است خمس ندارد.^۲
سیستانی، صافی، نوری: مقدار تفاوت ارزش خرید و ارزش فروش، جزء درآمد سال
شمرده می‌شود و چنانچه تا سر سال خمسی زیاد بیاید، خمس دارد.^۳
بهجت: پول فروش آن از فواید سال فروش است که در صورت باقی ماندن تا سر سال
خمس دارد.^۴

۱. خامنه‌ای، اجوبة سوال ۸۸۹ هـ، مکارم، استفتائات ج ۱، س ۳۱۴؛ تبریزی، استفتائات س ۸۴۱؛ وحید، توضیح المسائل، م ۱۷۷۸.
۲. امام وفاضل، حاشیة عروة، م ۶۷.
۳. توضیح المسائل مراجع، م ۱۷۷۰ و ۱۷۸۱؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۱، س ۶۲۵؛ نوری، توضیح المسائل، م ۱۷۶۶ و استفتائات، ج ۲، س ۳۵۹.
۴. استفتائات بهجت، ج ۳، س ۳۴۲۷.۸۴.

۲۴-۷ خمس کتاب: آیا به کتاب، خمس تعلق می‌گیرد؟

همه: چنانچه کتاب موردنیاز و در شأن شخص باشد، خمس ندارد.^۱

۲۵-۷ آیا به کتاب‌هایی که برای ترم‌های آینده تهیه می‌کنیم، خمس تعلق می‌گیرد؟

امام، خامنه‌ای: اگر داشتنِ آن‌ها موردنیاز و در شأن شخص باشد، خمس ندارد.^۲

فاضل، بهجت: آری؛ خمس دارد؛ مگر آنکه نتوانید در سال آینده تهیه کنید که

در این صورت، خمس ندارد.^۳

۱. العروة الوثقی، ج ۲، م ۶۱؛ خامنه‌ای، اجوبة، س ۸۹۹.

۲. امام، استفتائات، ج ۱، س ۸۹؛ خامنه‌ای، اجوبة، سوال ۹۰۰.

۳. فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۷۴۸؛ بهجت، توضیح المسائل، م ۱۳۹۱.

تبریزی، مکارم، صافی، وحید: آری؛ خمس دارد.^۱

۲۶-۷ در صورتی که از کتاب موردنیازم یک سال استفاده نکنم، آیا خمس دارد یا خیر؟
مشهور: چنانچه در معرض استفاده و در شأن شخص باشد، خمس ندارد؛ هرچند به طور
اتفاقی، یک سال از آن استفاده نکند.^۲

۲۷-۷ خمس رایانه: آیا به رایانه خانگی و ابزار جانبی آن، خمس تعلق می‌گیرد؟

-
۱. تبریزی، استفتائات، س ۸۰۵؛ مکارم، توضیح المسائل، م ۱۵۰۷؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۱، س ۷۳۸ و ۷۴۴؛ وحید، توضیح المسائل، م ۱۷۸۳.
 ۲. امام، استفتائات، ج ۱، س ۹۱؛ خامنه‌ای، اجوبه، س ۸۹۹؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۷۳۴؛ تبریزی، استفتائات، س ۸۸۸؛ نوری، استفتائات، ج ۱، س ۲۶۷؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۱، س ۷۰۴؛ مکارم، توضیح المسائل، م ۱۵۰۷؛ بهجت، توضیح المسائل، م ۱۳۷۶.

همه: چنانچه به رایانه و ابزار جنبی آن نیاز باشد و در شأن شخص باشد، خمس ندارد.^۱

۷-۲۸ محل پرداخت خمس: خمس را باید به چه کسی پرداخت کنیم؟

امام: باید به مرجع تقلید خود یا مجتهدی بپردازد که مانند او از نظر کمیّت و کیفیت، به مصرف می‌رساند و نیز می‌تواند در جایی مصرف کند که مرجع تقلیدش اجازه می‌دهد.^۲
 خامنه‌ای: باید خمس را به ولیّ امر مسلمین یا وکیل او بدهد و اگر به فتوای مرجع تقلید خود نیز عمل کند، موجب برائت ذمه می‌شود.^۳

فاضل، نوری، مکارم، بهجت، وحید: سهم امام را باید به مرجع تقلید خود یا مجتهدی

۱. العروة الوثقی، م ۶۱؛ خامنه‌ای، اجوبه، س ۸۹۹.

۲. توضیح المسائل، مراجع، م ۱۸۳۴.

۳. خامنه‌ای، اجوبه، س ۱۰۰۴ و ۱۰۰۲.

پردازد که مانند او از نظر کمیّت و کیفیت، به مصرف می‌رساند و نیز می‌تواند در جایی مصرف کند که مرجع تقلیدش اجازه می‌دهد و سهم سادات را بنابر احتیاط واجب، باید به مرجع تقلید خود یا با اجازه او، به سادات بدهد.^۱

تبریزی: باید سهم امام را به مرجع تقلید خود بدهد یا به مصرفی برساند که او اجازه می‌دهد و چنانچه بخواهد به مجتهد دیگری بدهد، بنابر احتیاط واجب، باید از مرجع تقلید خود اجازه بگیرد و سهم سادات را می‌توان به خود آنان داد.^۲

سیستانی: سهم امام را باید به مرجع تقلید خود بدهد یا به مصرفی برساند که او اجازه می‌دهد و احتیاط واجب آن است که او، مرجع اعلم و آگاه بر جهات عامّه باشد و سهم سادات

۱. توضیح المسائل مراجع، م ۱۸۳۴؛ نوری، توضیح المسائل، م ۱۸۳۰؛ وحید، توضیح المسائل، م ۱۸۴۳.

۲. توضیح المسائل مراجع، م ۱۸۳۴.

۶۳

پرداخت خمس؛ چرا و چگونه؟

را می‌توان به خودِ آنان داد.^۱

صافی: سهم امام را باید به مرجع تقلید خود یا مجتهدی پردازد که مانند او از نظر کمیّت و کیفیت، به مصرف می‌رساند و نیز می‌تواند در جایی مصرف کند که مرجع تقلیدش اجازه می‌دهد و سهم سادات را می‌توان به خود آنان داد.^۲

تبصره: خمس را در هنگام مصرف، دو قسمت می‌کنند: نصف آن، سهم امام و نصف دیگر، سهم سادات است. آیات عظام سیستانی، تبریزی و صافی در پرداخت سهم سادات، اجازه مجتهد را لازم نمی‌دانند.

۲۹-۷ سهم سادات: مردی که همسر و فرزندانش سیّد هستند، آیا می‌تواند سهم سادات

۱. همان.

۲. همان.

را به خانواده خود بدهد تا به مصرف مخارج خود که بر عهده مرد است، مثل خوراک و پوشاک، برسانند؟

همه، به جز مکارم، خامنه‌ای، وحید: بنابر احتیاط واجب، جایز نیست.^۱

مکارم، خامنه‌ای، وحید: جایز نیست.^۲

۷-۳۰ آیا به سیدی که بیش از مخارج سالش داشته باشد، می‌توان خمس داد؟

همه: خیر؛ در سهم سادات، فقر شرط است.^۳

۱. توضیح المسائل مراجع، م ۱۸۴۱ و ۱۸۴۲؛ نوری، توضیح المسائل، م ۱۸۳۷ و ۱۸۳۸؛ العروة الوثقی، ج ۲، قسمة الخمس، م ۵.

۲. توضیح المسائل مراجع، م ۱۸۴۱ و ۱۸۴۲؛ خامنه‌ای، اجوبة، س ۱۰۲۱؛ وحید، توضیح المسائل، م ۱۸۵۰.

۳. توضیح المسائل مراجع، م ۱۸۳۴؛ نوری، توضیح المسائل، م ۱۸۳۰؛ خامنه‌ای، اجوبة، س ۱۰۲۰؛ وحید، توضیح المسائل، م ۱۸۴۳.

۷-۳۱ خمس زنی از سادات: زن سیّده‌ای که فقیر است و شوهرش قادر به اداره زندگی

او نیست، آیا می‌توان به او سهم سادات داد؟

امام، خامنه‌ای: بدون اجازه حاکم شرع (مجتهد جامع‌الشرايط) جایز نیست.^۱

بهجت، فاضل، مکارم، نوری، وحید: بنابر احتیاط واجب، باید با اجازه حاکم شرع (مجتهد

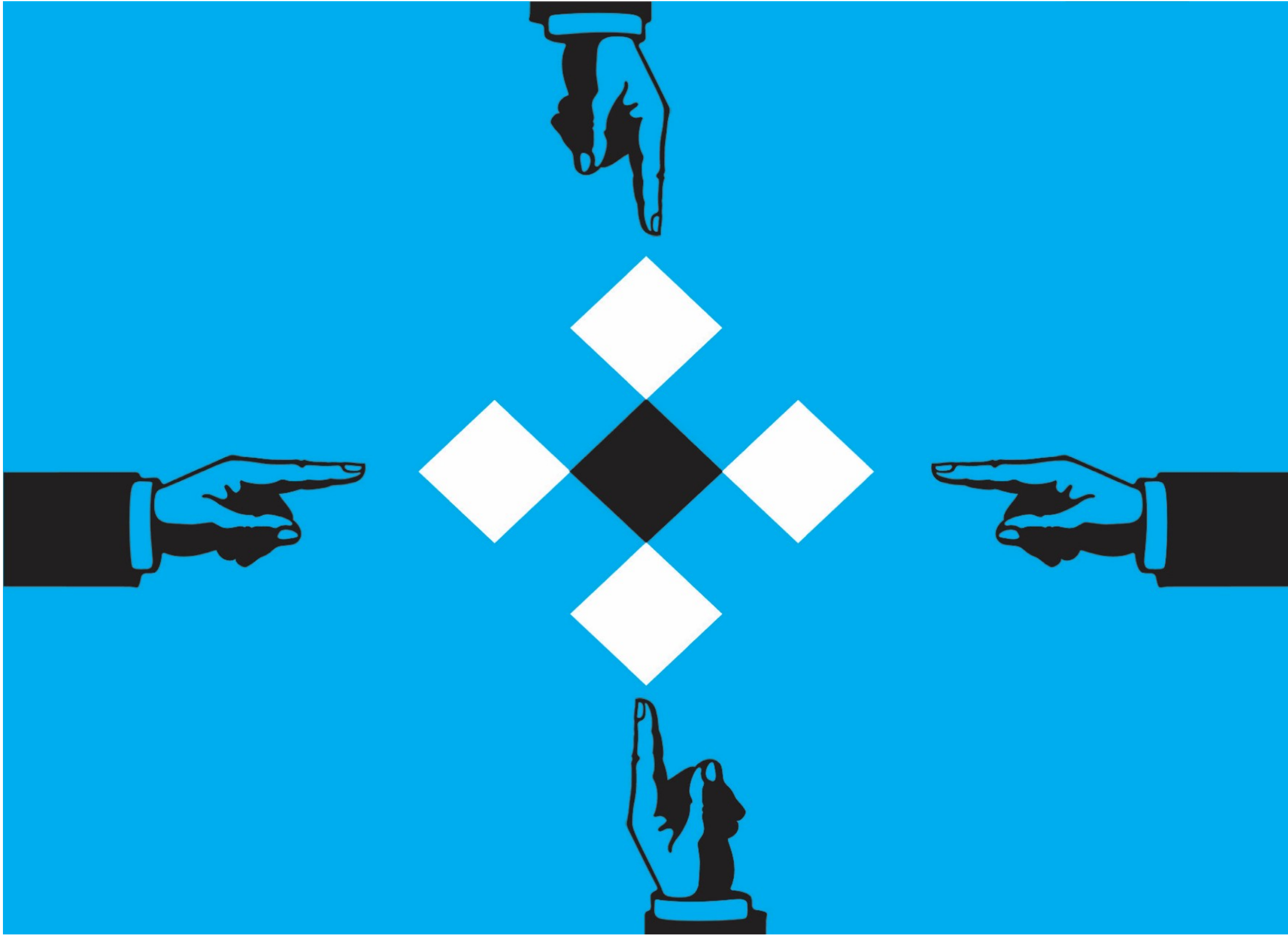
جامع‌الشرايط) انجام گیرد.^۲

تبریزی، سیستانی، صافی: آری؛ جایز است.^۳

۱. توضیح‌المسائل مراجع، ۱۸۳۴؛ خامنه‌ای، اجوبة، س ۱۰۱۷.

۲. توضیح‌المسائل مراجع، م ۱۸۳۴؛ مکارم، استفتائات، ج ۱، س ۳۵۵؛ نوری، توضیح‌المسائل، م ۱۸۳۰ و ۱۸۳۹؛ وحید، توضیح‌المسائل، م ۱۸۴۳ و ۱۸۵۲.

۳. توضیح‌المسائل، مراجع، م ۱۸۳۴.

۷-۳۲ مبدأ سال خمسی: شخص از چه زمانی باید سال خمسی داشته باشد؟

امام، خامنه‌ای، فاضل، بهجت، صافی: آغاز سال خمسی برای کسانی که درآمد تدریجی روزانه دارند، مانند تاجر و کاسب، از وقتی است که شروع به کار می‌کنند و برای کارمند و کارگر، اولین درآمد و حقوق آنان است و برای کشاورز و مانند آن، از اولین محصولی است که برداشت می‌کند و چنانچه از مخارج سال زیاد آمد، باید خمس آن را بپردازد.^۱

مکارم، نوری، تبریزی: آغاز سال خمسی برای هر کسی، اولین درآمد اوست و چنانچه از مخارج سال، زیاد آمد، باید خمس آن را بپردازد.^۲

سیستانی: شخصی که شغل دارد راس سال شروع به کار است و کسی که شغل ندارد

۱. امام، استفتائات، ج ۱، س ۱۳۵؛ خامنه‌ای، اجوبه، س ۹۹۵؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۸۰۶ و ۸۱۴؛ بهجت، وسیله النجاة، م ۱۳۸۲؛ صافی، توضیح المسائل، م ۱۷۷۴ و جامع الاحکام، ج ۱، س ۶۰۸.

۲. نوری، استفتائات، ج ۲، س ۳۱۰؛ تبریزی، التعلیقه علی منهج الصالحین، م ۱۲۱۸؛ مکارم، توضیح المسائل، م ۱۴۸۶.

و درآمد تدریجی دارد راس سال حصول ربح است.^۱
و حید: کسی که کاسب است و حرفه ای دارد مبدأ سالش ظهور ربح است و همچنین
برای کسی که شغلی ندارد.^۲

۷-۳۳ محاسبه خمس: راه محاسبه خمس را بیان کنید.

کشاورزان، کارمندان، کارگران، کاسبها و همه کسانی که درآمد کسب دارند، واجب
است برای خود حساب سال خمسی داشته باشند و برای محاسبه خمس، به این صورت
عمل کنند:

۱. سیستانی، مسائل منتخبه، م ۶۰۴.

۲. منهج الصالحین، م ۱۲۱۸.

هنگامی که از دریافت اولین درآمد^۱ یک سال گذشت، آن روز وقت حساب سال است. هرچه از مَثونه که استفاده می‌شود و عینِ آن از بین می‌رود، مانند خوراکی‌ها، مواد شوینده، وسایل تحصیلی مثل دفتر و خودکار و غیر آن‌ها، چنانچه تا آخرِ سالِ خمسِ زیاد بیاید و در بازار، ارزشی داشته باشد، باید خمس (یک‌پنجم) آن را به قیمتِ روز بپردازند و چیزهایی از مَثونه که موردنیاز انسان است و با استفاده، عینِ آن از بین نمی‌رود، مانند وسیله نقلیه و وسایل زندگی مثل فرش، یخچال و... هر چند سال هم بر آن‌ها بگذرد، خمس به آن‌ها تعلق نمی‌گیرد.^۲

مثال: کارمندی در پایان خرداد ۱۳۸۰، اولین حقوق خود را دریافت می‌کند. حساب سالِ خمسِ او، پایان خرداد ۱۳۸۱ است. در این تاریخ، ۱۰ کیلو برنج، ۵ کیلو لپه، پنج عدد تاید

۱. البته در آغاز سال خمس، میان مراجع اختلاف نظر است. (ر.ک: زمان، سال خمس).

۲. العروة الوثقی، ج ۲، باب الخمس، م ۶۷.

و مبلغ ۵۰ هزار تومان، زیاد آمده است. او می‌تواند یک پنجم عین هر یک از اجناس بالا را جدا کرده و بابت خمس بپردازد و جایز است قیمت آن را به روز حساب کند و یک پنجم آن را به صورت پول نقد بدهد.

تبصره ۱: کسی که شغل ندارد، اگر اتفاقاً معامله‌ای کند و سودی ببرد، بعد از آنکه یک سال از زمانی بگذرد که فایده برده است، باید خمس مقداری را بدهد که از خرج سالش زیاد آمده است.^۱

تبصره ۲: درباره خمس بعضی درآمدها، مانند حقوق خانواده شهدا، هدیه جایزه بانکی و... میان مراجع تقلید اختلاف نظر است که در خمس هدیه، به آنها پرداختیم.

تبصره ۳: شخص می‌تواند در بین سال نیز، هر وقت حقوقی به دستش آمد، خمس آن را

۱. توضیح المسائل مراجع، م ۱۷۶۵؛ نوری، توضیح المسائل، م ۱۷۶۱؛ وحید، توضیح المسائل، م ۱۷۷۳.

بدهد و لازم نیست یک سال صبر کند.

۷-۳۴ محاسبهٔ اموال غیرمخمس: کسی که درآمدِ کسب دارد، ولی تا به حال، خمس نمی‌داده است و اکنون می‌خواهد خودش محاسبه کند و خمس اموالش را بپردازد، باید چگونه عمل کند؟

همه: اگر از درآمدِ خود، چیزی خریده است که به آن احتیاج ندارد و یک سال از خریدِ آن گذشته باشد، باید خمس آن را بدهد. اما اگر اثاث خانه و چیزهای دیگری مطابق با شأنِ خود خریده است که به آن‌ها نیاز دارد، در این صورت، چنانچه بداند آن‌ها را در بین سالی خریده است که در آن سال، فایده برده است، لازم نیست خمس آن را بدهد و اگر نداند که در بین سال یا بعد از تمام شدنِ سال بوده است، بنابر احتیاط واجب، باید با حاکم شرع (مجتهد جامع الشرایط) یا نمایندهٔ او مصالحه کند؛ بدین صورت که تمام اموال مشکوک خود

را محاسبه می کند و حاکم شرع، بدهیِ خمسِ او را به مقداری تخمین می زند و با او مصالحه می کند و با پرداخت آن، تمام اموالش پاک می شود.^۱

۳۵-۷ خمس بدهی: کسی که برای نیازهای زندگی، مبلغی قرض کرده و در آن راه صرف کرده است، آیا می تواند سر سال خمس، مبلغ بدهی را از درآمد سال کم کند؟
امام، مکارم، نوری، سیستانی: اگر برای نیاز سال جاری قرض کند، می تواند به مقدار بدهی، کسر کند؛ ولی اگر بدهی او برای نیاز سال های گذشته اش باشد، کسر کردن آن جایز نیست؛ بلکه می تواند قرض خود را از درآمد بپردازد تا به مقدار آن، خمس تعلق نگیرد.^۲

۱. توضیح المسائل مراجع، م ۱۷۹۷؛ وحید، توضیح المسائل، م ۱۸۰۶؛ نوری، توضیح المسائل، م ۱۷۹۳؛ خامنه ای، اجوبه س ۹۳۴ و ۹۲۷.
۲. توضیح المسائل مراجع، م ۱۷۸۶ و ۱۷۸۷؛ نوری، توضیح المسائل، م ۱۷۸۳ و ۱۷۸۲.

تبریزی، وحید: اگر بدهی خود را تا پیش از سرِ سال نپردازد، نمی‌تواند از درآمد سال کم کند؛ مگر آنکه قرض بعد از به‌دست‌آوردنِ منفعت بوده باشد.^۱

فاضل، بهجت، خامنه‌ای، صافی: آری؛ خمس تعلق می‌گیرد و جایز نیست مقدار بدهی خود را از درآمد کم کند؛ بلکه می‌تواند قرض خود را از درآمد بپردازد تا به مقدار آن، خمس تعلق نگیرد.^۲

۷-۳۶ معاشرت با تارک خمس: رفت‌وآمد با خانواده‌ای که خمس پرداخت نمی‌کند،

چه حکمی دارد؟

۱. تبریزی، توضیح‌المسائل، م ۱۷۹۵؛ وحید، توضیح‌المسائل، م ۱۷۹۴.

۲. توضیح‌المسائل مراجع، م ۱۷۸۶، ۱۷۸۷؛ بهجت، توضیح‌المسائل، م ۱۴۰۶ و ۱۴۰۷؛ خامنه‌ای، اجوبه س ۸۶۴؛ صافی، توضیح‌المسائل، م ۱۷۹۵ و ۱۷۹۶.

همه، به جز سیستانی، تبریزی، وحید: معاشرت با آنان اشکال ندارد و اگر یقین نداشته باشد که به غذای آنها، خمس تعلق گرفته است، خوردن آن نیز جایز است و چنانچه احتمال تأثیر بدهد، آنان را ارشاد کند.^۱

سیستانی، تبریزی: معاشرت با آنان اشکال ندارد و می‌تواند از غذای آنها استفاده کند و چنانچه احتمال تأثیر بدهد، آنان را ارشاد کند.^۲

وحید: معاشرت با آنان اشکال ندارد و اگر یقین نداشته باشد به غذای آنها خمس تعلق گرفته است و شک دارد، بنابر احتیاط واجب، خوردن آن جایز نیست.^۳

۱. توضیح المسائل مراجع، م ۱۷۹۵؛ نوری، توضیح المسائل، م ۱۷۹۱؛ بهجت، توضیح المسائل، م ۱۴۰۸؛ خامنه‌ای، اجوبه، س ۹۳۲ و ۹۳۳.

۲. توضیح المسائل مراجع، م ۱۷۹۵.

۳. وحید، توضیح المسائل، م ۱۸۰۳.

۷-۳۷ غذای غیرمخمس: غذایی که در مهمانی می‌خوریم و خمس آن را نداده‌اند، چه حکمی دارد؟

همه، به‌جز سیستانی و تبریزی: خوردن آن، پیش از پرداخت خمس آن یا بدون اجازه حاکم شرع (مجتهد جامع‌الشرایط)، جایز نیست.^۱

سیستانی، تبریزی: خوردن آن برای میهمان اشکال ندارد؛ ولی صاحب‌خانه ضامن خمس است.^۲
تبصره: آیت‌الله مکارم در کتاب استفتائات خود، اجازه داده‌اند که در غذای غیرمخمس تصرف کنیم و خمس آن را به سادات نیازمند بپردازیم.^۳

۱. توضیح‌المسائل مراجع، م ۱۷۹۵؛ نوری، توضیح‌المسائل، م ۱۷۹۱؛ خامنه‌ای، اجوبه، س ۹۳۰ و ۹۲۸؛ ۱۸۰۳؛ بهجت، استفتائات، ج ۳، س ۳۷۴۲ است.

۲. توضیح‌المسائل مراجع، م ۱۷۶۳ و ۱۷۹۵.

۳. استفتائات، ج ۲، س ۵۷۵.

نسخه دیجیتال رهنما

مرکز پخش: مشهد مقدس، نیش ورودی باب الجواد علیه السلام

فروشگاه عرضه محصولات رضوی

تلفن: ۰۵۱۱-۲۲۸۵۲۰۴

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.